

Investigating the distribution of equal educational opportunities in the government primary school of Golestan province

Seyed Hadi Hosseini¹, Mostafa Azizi Shamami² *, Ebrahim Salehi Omran³

1. Master in Educational Planning studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Mazandaran, Iran. hosseinihadi737@gmail.com

2. Assistant Professor and Faculty Member, Department of Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran. mazizi@umz.ac.ir

3. Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mazandaran University, Mazandaran, Iran. edpes.e@hotmail.com

10.22080/EPS.2024.26429.2232

Date Received:
2023/12/10

Date Accepted:
2024/01/20

Keywords:
Educational opportunities, equality, justice, public schools, primary level.

Abstract

Purpose: This research has studied the distribution of equal educational opportunities in the government primary school of Golestan province in the academic year of 2021-2022.

Methodology: The research method was a descriptive applied study. The statistical population was the compulsory education population of the cities of Golestan province and the sample was equal to the population. The research tool was a checklist including compulsory education population, registered population, educational buildings and the number of primary schools. The data required for this research were obtained from the General Directorate of Education, General Civil Registration Directorate and Management and Planning Organization of Golestan province. Lorenz curve and Gini coefficient were used to calculate equal educational opportunities, gender equal opportunities were calculated using gender coefficient (GPI) and exploitation coefficient was used to calculate equal opportunities in access to educational space.

Findings: The findings showed that the Gini coefficient was close to zero in all government elementary school grades in Golestan province, which indicates the low intensity of inequality in the educational opportunities of elementary school in the provinces of the province. In the calculation of equal gender opportunities, the findings showed that in the cities of (Bander Turkmen and Aliabad) there is gender inequality to the disadvantage of boys, and in the city of (Bandargaz) there is gender inequality to the disadvantage of girls. Also, in other cities, there was gender equality in access to public primary education. In the calculation of equal opportunities in access to the educational space, the findings showed that the value of the utilization factor for all the cities was higher than 1, which indicated the inequality in the access to the educational spaces in all the urban areas of the province. in the rural sector; There was inequality in access to educational spaces in the rural areas of Bandar Gaz, Bandar Turkman, Kordkoi, Gorgan, Gonbad, Minodasht, Agh Qala and Gomishan cities, and in general there was inequality in access to educational spaces in Bandar Gaz, Bandar Turkman, Aliabad, there are Kordkoi, Gorgan, Gonbad, Minodasht, Agh Qala, Kalale and Gomishan.

Conclusions and suggestions: Determining educational policies should lead to the realization of equality and justice and respecting the rights of all people. Social scientific advances in recent years have enlightened our understanding of the mechanisms of children's unequal access to educational opportunities and the consequences of these inequalities for social mobility. This knowledge enables policymakers to target interventions in areas of greatest impact in an equity-oriented manner. As a result of improving human resources in providing education in all regions, improving physical resources, lack of gender inequality between learners in the cultural, social, financial and physical dimensions should be among the goals of educational planning.

Innovation and originality: To promote equal and equal life chances in the society, equality in education opportunities is necessary and necessary. The current research aims to investigate the issue of distribution of equal educational opportunities in the educational areas of Golestan province by using organizational data.

* Corresponding Author: Mostafa Azizi Shamami
Address: Assistant Professor and Faculty Member,
Department of Education, Faculty of Humanities and
Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar,
Iran.

Email: mazizi@umz.ac.ir

بررسی توزیع فرصت های برابر آموزشی در دوره ی ابتدایی استان گلستان

سید هادی حسینی، مصطفی عزیزی شمامی، ابراهیم صالحی عمران

۱. کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران
۲. استادیار و عضو هیأت علمی گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران
۳. استاد و عضو هیأت علمی گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

doi 10.22080/EPS.2024.26429.2232

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۹/۱۹

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۱۰/۳۰

چکیده :

هدف: این پژوهش، مسئله توزیع فرصت های برابر آموزشی در مقطع ابتدایی دولتی استان گلستان را در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ مورد مطالعه قرار داده است.

روش شناسی: روش پژوهش، مطالعه کاربردی از نوع توصیفی بود. جامعه آماری جمعیت واجب التعلیم شهرستان های استان گلستان و نمونه برابر با جامعه بود. ابزار تحقیق چک لیستی شامل جمعیت واجب التعلیم، جمعیت ثبت نام شده، ساختمان های آموزشی و تعداد مدارس ابتدایی بود. داده های مورد نیاز این پژوهش از اداره کل آموزش و پرورش، اداره کل ثبت احوال و سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گلستان بدست آمد. جهت محاسبه برخورداری از فرصت های برابر آموزشی از منحنی لورنز و ضریب جینی، محاسبه فرصت های برابر جنسیتی از ضریب جنسیت (GPI) و جهت محاسبه فرصت های برابر در دسترسی به فضای آموزشی از ضریب بهره برداری استفاده شد.

یافته ها: یافته ها نشان داد ضریب جینی در تمامی پایه های دوره ابتدایی دولتی استان گلستان نزدیک به عدد صفر بوده، که نشان دهنده شدت نابرابری پایین در فرصت های آموزشی مقطع ابتدایی شهرستان های استان می باشد. در بخش محاسبه فرصت های برابر جنسیتی، یافته ها نشان داد که در شهرستان های (بندر ترکمن و علی آباد) نابرابری جنسیتی به ضرر پسران، در شهرستان (بندرگز) نابرابری جنسیتی به ضرر دختران وجود دارد. همچنین در سایر شهرستان ها برابری جنسیتی در دسترسی به آموزش ابتدایی دولتی وجود داشت. در محاسبه فرصت های برابر در دسترسی به فضای آموزشی یافته ها نشان داد مقدار ضریب بهره برداری برای تمامی شهرستان ها بالاتر از ۱، که نشان دهنده نابرابری در دسترسی به فضاهای آموزشی در تمامی مناطق شهری استان بود. در بخش روستایی؛ نابرابری در دسترسی به فضاهای آموزشی در مناطق روستایی شهرستان های بندرگز، بندر ترکمن، کردکوی، گرگان، گنبد، مینودشت، آق قلا و گمیشان وجود داشت و بطور کلی نابرابری در دسترسی به فضاهای آموزشی در شهرستان های بندرگز، بندر ترکمن، علی آباد، کردکوی، گرگان، گنبد، مینودشت، آق قلا، کلاله و گمیشان وجود دارد.

نتیجه گیری و پیشنهادات: تعیین خط مشی های آموزشی باید به تحقق برابری و عدالت و رعایت حقوق همه افراد منجر شود. پیشرفت های علمی اجتماعی در سال های اخیر درک ما را از مکانیسم های دسترسی نابرابر کودکان به فرصت های آموزشی و پیامدهای این نابرابری ها برای تحرک اجتماعی روشن کرده است. این دانش سیاستگذاران را قادر می سازد تا مداخلات را در حوزه هایی که بیشترین تأثیر را دارند به شیوه عدالت محور هدف قرار دهند. در نتیجه بهبود منابع انسانی در ارائه آموزش در تمام مناطق، بهبود منابع فیزیکی، عدم نابرابری جنسیتی بین فراگیران در بعد فرهنگی، اجتماعی، مالی و کالبدی باید از جمله اهداف برنامه ریزی آموزشی باشد.

نوآوری و اصالت: برای ارتقاء شانس زندگی مساوی و برابر در جامعه، برابری در فرصت های آموزش و پرورش لازم و ضروری است. پژوهش حاضر درصدد است تا با استفاده از داده های سازمانی، مسئله توزیع فرصت های برابر آموزشی در مناطق آموزش و پرورش استان گلستان را مورد بررسی قرار دهد.

کلیدواژه ها:

فرصت های آموزشی، برابری، عدالت، مدارس دولتی، مقطع ابتدایی.

Extended abstract

Introduction

The need for equality and justice in educational opportunities has been emphasized in international treaties and conventions because educational equality is the main foundation of an inclusive society and the most important factor of sustainable development in the present era. Therefore, primary education requires learning for all students, regardless of their gender and family background, but this desire has not been realized due to lack of reliance on a proper program. Studies have shown that the use of primary education is affected by family wealth, education and regional location, which can be a definition of inequality in primary education. Despite the importance of primary education, public investment in this field is currently very limited and the private sector plays a key role, exacerbating the disparity that exists between rich and poor children. Although it is generally agreed that public primary education should be equally available to all, there is widespread inequality in educational opportunities around the world, and there are strong indications that inequality in educational opportunities has negative individual and societal effects. Irreparability is involved. It should be said that there is no transformative force stronger than education to promote human rights, achieve sustainability and build a better future for all, based on social justice, international solidarity and shared responsibility. Therefore, the aim of the present study is to examine and study the distribution of equal educational opportunities in the government primary school of Golestan province in the academic year of 2021-2022.

Methodology

The research method was a descriptive applied study. The statistical population was the compulsory education population of the cities of Golestan province and the sample was equal to the population. The research tool was a checklist including compulsory education population, registered population, educational buildings and the number of primary schools. The data required for this research were obtained from the General Directorate of Education, General Civil Registration Directorate and Management and Planning Organization of Golestan province. Lorenz curve and Gini coefficient were used to calculate equal educational opportunities, gender equal opportunities were calculated using gender coefficient (GPI) and exploitation coefficient was used to calculate equal opportunities in access to educational space.

Findings

The findings showed that the Gini coefficient was close to zero in all government elementary school grades in Golestan province, which indicates the low intensity of inequality in the educational opportunities of elementary school in the provinces of the province. In the calculation of equal gender opportunities, the findings showed that in the cities of (Bander Turkmen and Aliabad) there is gender inequality to the disadvantage of boys, and in the city of (Bandargaz) there is gender inequality to the disadvantage of girls. Also, in other cities, there was gender equality in access to public primary education. In the calculation of equal opportunities in access to the educational space, the findings showed that the value of the utilization factor for all the cities was higher than 1, which indicated the inequality in the access to the educational spaces in all the urban areas of the province. in the rural sector; There was inequality in access to educational spaces in the rural areas of Bandar Gaz, Bandar Turkman, Kordkoi, Gorgan, Gonbad, Minodasht, Agh Qala and Gomishan cities, and in general there was inequality in access to educational spaces in Bandar Gaz, Bandar Turkman, Aliabad, there are Kordkoi, Gorgan, Gonbad, Minodasht, Agh Qala, Kalale and Gomishan.

Results

The results show that although there is a low and weak inequality in the access to public primary education among the cities of Golestan province, but in terms of gender equality and also in terms of the educational space, there are visible differences among the cities of Golestan province. The problem of meeting the need in physical facilities and educational infrastructure is still limited due to the lack of funds available in the government. There are still many areas in the province where primary school students have not been able to benefit from education. In this regard, we can refer to the research of Kerr & Ainscow (2022), which is in line with our research, because in their research, they show that inequality in having a suitable educational space usually occurs in places (schools) with weak physical, economic and service infrastructures. In terms of access to the educational space, it seems that the lack of attention to the population growth rate, which should be taken into account in educational planning, has caused the productivity

of educational buildings to be high, because many buildings are old and dilapidated. and newly established schools to replace them could not answer the number of students. In relation to gender inequality, it should also be mentioned that the school environment is the main factor of socialization in which the hegemonic models of the society are reproduced and transmitted, and therefore, gender differences are created in institutional and cultural contexts, and schools are also active actors in the formation of gender identities. Harahap, Maipita & Rahmadana (2020) show that the greater the gender gap, the higher the level of educational inequality. Gender gap has a positive relationship with educational inequality. Therefore, educational environments, especially schools, as the central core, should prevent this type of inequality in learning science with effective planning and structural design in education. Khumalo (2021) argues that the social institutions related to the educational structure are responsible for the distribution of justice, fairness and equality among learners, as a result of determining educational policies, both at the policy-making level and at the executive level, they must achieve equality and justice and respect rights. All people lead. As the discussion above shows, social scientific advances in recent years have enlightened our understanding of the mechanisms of children's unequal access to educational opportunities and the consequences of these inequalities for social mobility. This knowledge enables policymakers to target interventions in areas of greatest impact (eg, growing recognition of the importance of early childhood education) in an equity-oriented manner. As a result of improving human resources in providing education in all regions, improving physical resources, lack of gender inequality between learners in the cultural, social, financial and physical dimensions should be among the goals of educational planning.

Funding: There is no funding support.

Authors' contribution: This article is taken from the master's thesis with the full title " Investigating the equal distribution of educational opportunities in the primary school of Golestan province " with Dr. Mostafa Azizi Shamami as supervisor and Dr. Ebrahim Salehi Omran as Advisor in 2022.

Conflict of interest: Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments: We thank all those who participated in this research and collected our organizational data.

مقدمه

برابری در فرصت‌های آموزشی، هسته اصلی ساخت یک جامعه فراگیر است (Fernandez-Archilla et al., 2020)، و در این فرایند الزام بر این است که آموزش به طور مساوی برای همه افراد جامعه فراهم شود (Macleod, 2022). زیرا دسترسی همگانی به آموزش مطلوب از مهمترین عوامل توسعه پایدار در هزاره سوم در نظر گرفته می‌شود (Sulaimanpour Omran, 2021). در دیدگاه بریگهاوس و سوئیفت و رالز برابری به این معنی است که افراد با استعدادهاى برابر باید دارای چشم اندازهای آموزشی برابر باشند. بنابراین ناعدالانه است که دانش‌آموزان با استعداد به دلیل تفاوت در زمینه‌های اجتماعی از منابع آموزشی مشابهی برخوردار نباشند (Giesinger, 2022). در واقع برابری فرصتهای آموزشی به معنای برابری دانش‌آموزان در جنسیت‌های مختلف، طبقات مختلف در اجتماع، نژاد و اقوام‌های مختلف یک جامعه و برابری در مناطق مرکزی و غیر مرکزی (شهر، حاشیه شهر، روستا و مناطق محروم) است (Piri Zamane, Abbaspour & Rahimian, 2023). حتی اگر مدارس از نظر ترکیب دانش‌آموزان متفاوت باشند یکی از اهداف آموزش ابتدایی و متوسطه اجباری، تقویت یادگیری برای همه دانش‌آموزان، مستقل از پیشینه خانوادگی آنهاست (Steinmann & Olsen, 2022). همانطور که در سند تحول بنیادین تعلیم و تربیت کشور ذیل اصل ۵ ذکر شد، تامین و بسط عدالت در برخورداری یکسان از فرصت‌های تعلیم و تربیت با کیفیت مورد تاکید است (Nasiri Jarmeshti, 2022). بوت استرپ نشان می‌دهد که حضور در پیش دبستانی حدود یک سوم از تأثیرات مستقیم ثروت خانواده، تحصیلات و موقعیت منطقه‌ای است که این میتواند تعریفی از نابرابری در آموزش ابتدایی باشد. زیرا علیرغم اهمیت آموزش ابتدایی، سرمایه گذاری عمومی در این زمینه در حال حاضر بسیار محدود است و بخش خصوصی نقش کلیدی را ایفا می‌کند و نابرابری را که بین کودکان ثروتمند و فقیر وجود دارد، تشدید می‌کند (Woldehanna, 2016).

در زمینه فرصت‌های برابر آموزشی دو بعد افقی و عمودی مطرح می‌شود در بعد افقی به تساوی و عدالت در اخذ امکانات آموزشی بین تمامی مدارس به نسبت مساوی اشاره می‌شود درحالی که در بعد عمودی اشاره بر این فرایند است که تفاوت‌ها لحاظ شود و به نسبت فقر و کمبود آموزشی، سرمایه گذاری بیشتری بر روی مدارس نیازمند به ویژه در مناطق محروم و روستایی شود، این در حالیست که در بسیاری از نقاط جهان به ویژه در کشور ایران هر دو بعد منفعل مانده است (Mohammadi Mehr et al., 2020). اگرچه عموماً توافق بر این است که آموزش ابتدایی عمومی باید به طور یکسان برای همه در دسترس باشد، نابرابری گسترده در فرصت‌های آموزشی در سرتاسر جهان دیده می‌شود (Dai, 2019). Liao & Zhao, 2019 که نه تنها پتانسیل‌های رشد اقتصادی آینده را محدود می‌کند، بلکه تلاش برای کاهش فقر را نیز با ایجاد چالش و مانع مسدود می‌نماید. از مهمترین دلایلی که چرا یک کشور در حال توسعه باید دانش خود را در مورد روند نابرابری در آموزش ارتقا دهد، بروز فقر است. زیرا نابرابری در توضیح عدم تطابق رشد نقش گسترده‌ای دارد. بنابراین، برابری بخشی جدایی ناپذیر از یک جامعه عادلانه است، و عدالت توزیعی جنبه‌ای است که نه تنها اساساً ماهیت برابری طلبانه دارد، بلکه از نظر اخلاقی نیز بی طرف است (Maliti, 2019). یک بحث مرتبط در این زمینه تاثیر نابرابری بر رشد فراگیران مدارس ابتدایی است. به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته، نابرابری می‌تواند رشد را بیشتر تحت تأثیر قرار دهد که این تاثیر منفی بر سرمایه انسانی است، یعنی از طریق فرصت‌های تحصیلی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، آموزش اغلب توسط کسانی که والدینشان درآمد بالاتری دارند، آسان تر در دسترس است، که منجر به تداوم بین نسلی، سطوح پایین آموزش، تحرک اجتماعی محدود و تله‌های فقر می‌شود. افرادی که در شرایط کمتر مساعد زندگی می‌کنند، از امکانات کمتری برای به دست آوردن سطح تحصیلات و نتایج رضایت بخش برخوردارند، که مانع از احتمال دستمزدهای بالا در آینده و بهبود شرایط رفاهی آنها می‌شود. در سطح کلان، این پدیده ممکن است دلالت بر این داشته باشد که یک کشور به پتانسیل اقتصادی خود دست نمی‌یابد، اگرچه بحث نظری و تجربی در مورد تأثیر دقیق نابرابری فرصت‌های آموزشی بر رشد اقتصادی ادامه دارد با این وجود، نشانه‌های قوی مشاهده می‌شود که نابرابری در فرصت‌های آموزشی

با اثرات منفی فردی و اجتماعی جبران ناپذیری همراه است (Espinell, Arias & van Gameren, 2019). در این راستا نتایج بسیاری تحقیقات نشان می‌دهند، کودکانی که اغلب در مقاطع ابتدایی به دلایل نابرابری در شرایط، آموزش مدرسه را از دست می‌دهند، تحصیلات پس از متوسطه و فرصت‌های شغلی را نیز از دست خواهند داد و این امر منجر به پیشرفت تحصیلی پایین و ترک تحصیل می‌شود (Reyes, 2020). باید عنوان کرد هم زمان با گسترش کمی و کیفی آموزش و تحت پوشش قرار دادن گروه بیشتری از کودکان واجب‌التعلیم در کشور ما مشاهده می‌شود که این گسترش در سراسر کشور به صورت برابر شامل کلیه کودکان واجب‌التعلیم نمی‌گردد.

در ایران، طبق اعلام وزیر آموزش و پرورش در سال ۱۴۰۱ تقریباً ۹۸۰ هزار بازمانده از تحصیل و تارک تحصیل داشتیم که در سال تحصیلی گذشته توانستیم حدود ۱۶۴ هزار نفر از این افراد را به فرایند تعلیم و تربیت بازگردانیم (Sorkh Jafar, 2007). بدین جهت از آنجایی که آموزش ابزار اصلی حرکت رو به بالا است و عامل اصلی توسعه هر کشوری در زنجیره نظام آموزشی آن است، تحلیل سیستم‌های آموزشی بر حسب برابری و شناسایی محرک‌های نابرابر در فرصت‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است (Sebastian, 2022). بنابراین رفع رفتارها و سیاست‌های تبعیض آمیز نسبت به برابری در فرصت‌های آموزشی از غایات اصلی جامعه بین الملل در تحقق و آرمان‌های آموزشی به شیوه عدالت محور است که از طریق چهارچوب‌های سیاسی و حقوقی دنبال می‌شود (Seyed Hatami & Musfa, 2020). حق آموزش، در اسناد مختلف حقوق بشر مورد تأکید قرار گرفته است این حق از حقوق بنیادین بشر است که نظیر سایر حقوق مشابه باید همه‌ی دانش آموزان بدون تبعیض و عدالت از آن برخوردار شوند (Kuhn et al., 2022). لزوم برابری آموزش و عدالت آموزش در معاهدات و کنوانسیون‌های جهانی مورد تأکید قرار گرفته است. در آستانه عصر جدید و نیاز دولت‌ها به حضور در عرصه جهانی، توجه ویژه به آموزش را به عنوان یک حق، برای ملت‌ها پررنگ نموده است. بر این اساس، دولت‌ها متعهد به تأمین آموزش برای احاد ملت خود هستند. حق قانونی برای دسترسی به آموزش، پلی برای لذت بردن از همه حقوق انسانی دیگر است و نادیده انگاشتن این حقوق به مخاطره انداختن انسانیت است (Gamar, Al Faruq & Lina, 2018). هیچ نیروی دگرگون‌کننده‌ای قوی‌تر از آموزش برای ارتقای حقوق بشر، دستیابی به پایداری و ساختن آینده‌ای بهتر برای همه، مبتنی بر عدالت اجتماعی، همبستگی بین‌المللی و مسئولیت مشترک وجود ندارد (UNESCO, 2015). سه عامل کلیدی که بر اهمیت برخورد برابر از فرصت‌های آموزشی به‌عنوان یک دغدغه مستقل، مورد تأکید هستند. عبارتند از: جایگاه مرکزی آموزش در جوامع مدرن و فرصت‌های بی‌شماری که آن را فراهم می‌کند. کمبود فرصت‌های آموزشی با کیفیت بالا برای بسیاری از کودکان؛ و نقش حیاتی دولت در ارائه فرصت‌های آموزشی برابر (Shields, Newman & satz, 2017)

در جامعه اسلامی کشور ایران که رسالت اصلی نظام آموزشی دمیدن روح فرهنگ غنی به کالبد نسل جوان می‌باشد، توجه به ایجاد فرصت‌های آموزشی برابر از اهمیت بالایی برخوردار است (Zahrabi et al., 2016). اسلام همه انسانها را به تعلیم و تربیت دعوت می‌کند. و بین کسانی که برای کسب علم و دانش تلاش کرده‌اند و سختی آن را به جان خریده‌اند با کسانی که چنین نکرده‌اند فرق قائل است. "هل یستوی اللذین یعلمون والذین لا یعلمون" (سوره زمر، آیه ۹)، در قرآن کریم، عدالت انسان‌ها به دو شیوه مستقیم و غیر مستقیم مطرح گشته است. در آیاتی که برای انسان‌ها طرح شده است برابری حقیقی و حقوقی مورد تأکید قرار گرفته است. در برابری حقیقی قرآن کریم اشاره می‌فرماید، برابری در ذات انسانیت، برابری در آفرینش، برابری در امکان و رشد و نمو است. در برابری حقوقی قرآن کریم اشاره می‌فرماید بحث نهی تبعیض طبقاتی، نهی تبعیض نژادی، نهی حقوق مخصوص صاحبان قدرت و نهی قدرت در حقوق اجتماعی مورد سفارش است. یکی از مهم‌ترین توصیه‌ها که برای اسلام خیلی مهم به شمار می‌رود، برقراری برابری در بین افراد با هویت‌های متفاوت است. خداوند در قرآن کریم به تمام مدافعان خود دستور اکید داده است که صرف نظر از هر نوع امتیاز از اختلاف و تفرقه جلو گیری کنند. پیامبر بزرگ اسلام نیز فرموده‌اند: برابری و مساوات را بین خودتان انجام دهید و از اختلاف دوری گزینید زیرا قلب‌هایتان با هم اختلاف مینماید (Khalili Tejareh, 2018).

بدین جهت در چند دهه اخیر، همه کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه به دنبال فراهم کردن فرصت‌های برابر دسترسی به آموزش و پرورش برای همه افراد جامعه خود هستند در کشور ایران نیز پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی برای همه افراد از

رسالت‌ها و اهداف تعیین شده برای آموزش و پرورش است. همچنین در اصل ۳۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است: " دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تا سرحد خودکفای کشور به طور رایگان گسترش دهد" (Mousavi Saraskanrod, 2019). از نظر توسعه آموزشی در جهان نیز، هنوز بسیاری از افراد بازمانده از تحصیل و ترک تحصیل در سراسر جهان وجود دارند که به آموزش دسترسی ندارند و بسیاری از آنها در مدرسه آموزش با کیفیتی دریافت نمی‌کنند. روندهای اخیر نشان دهنده رکود و حتی معکوس شدن در پیشرفت به سمت هدف است. ثبت نام و تکمیل آموزش ابتدایی و برابری جنسیتی هنوز با چالش‌هایی روبرو هستند. علاوه بر این، نابرابری در پیامدهای یادگیری و پیشرفت تحصیلی و دستیابی دانش آموزان به طور نابرابر به صورت گسترده شایع است. الگویی از نابرابری وجود دارد، زیرا بسیاری از کودکان بازمانده از تحصیل و ترک تحصیل بیشتر از خانواده‌ها، مناطق و کشورهای فقیر هستند بنابراین، عدالت آموزشی از نظر ورود و تکمیل مدرسه و همچنین پیشرفت تحصیلی و کیفیت یادگیری در بسیاری از نقاط جهان نگرانی‌های زیادی دارد که باید بر آن فائق آید (Guo, Huang & Zhang, 2019). هنگامی که از برابری در آموزش صحبت می‌شود در حقیقت این سوال مطرح می‌شود که آیا برابری در رابطه با جنسیت برقرار است یا بین طبقات اجتماعی یا توزیع جغرافیایی یا بین اقلیت‌ها و غیره؟ آیا دانش آموزان از امکانات آموزشی برابری برخوردارند؟ به هر حال برای سنجش برابری به داده‌های طبقه بندی نیاز است تا بر اساس آن درصدها و نسبت‌های موردنظر محاسبه شود (Lin, 2018).

بر همین اساس بسیاری از پژوهش‌های مختلف به بررسی برابری و عدم برابری فرصت‌های آموزشی پرداخته‌اند (Kochuian Javadi, & Shah Rostam Big (2022) در تحلیل برابری فرصت‌های آموزشی در مناطق ۹۱ گانه آموزش و پرورش شهر تهران در سال‌های تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۷ نشان داده‌اند که مناطق آموزشی به لحاظ شاخص نسبت معلم به دانش آموز نابرابر بوده و روند آن نیز در جهت افزایش نابرابری می‌باشد. همچنین به لحاظ شاخص درصد معلمان دارای سطح لیسانس و بالاتر نیز این نابرابری مشهود بوده است.

Kafash Khormezi et al (2021) به این یافته رسیده‌اند که در بین مناطق و نواحی مختلف اعم از شهری یا روستایی از حیث بهره‌مندی از فرصت‌های آموزشی تعادل برقرار نیست. در زمینه میزان دسترسی مناطق و نواحی مختلف به تفکیک جنسیت به معلمان مقطع ابتدایی نوعی عدم تعادل به چشم خورد در حالی که در مناطق شهری گروه پسران نسبت به دختران سهم بیشتری دارند و برخوردار تر هستند اما در نواحی روستایی سهم دختران بیشتر است و نسبت به پسران دسترسی بیشتری به معلمان مقطع ابتدایی دارند و از این حیث برخوردار تر هستند و در کل شهرستان مناطق شهری نسبت به روستایی و گروه پسران نسبت به دختران به تعداد معلمان بیشتر دسترسی داشته و از این حق برخوردار ترند. در مورد دسترسی بیشتر به معلمان در مناطق شهری می‌توان گفت به دلیل امکانات بهتر زندگی در شهر معمولاً معلمان ترجیح می‌دهند در مناطق شهری بمانند و در این بین نواحی روستایی محروم می‌مانند.

Piri Zamane et al (2020) عوامل تاثیر گذار بر نابرابری آموزشی در سطح مدارس دوره ابتدایی شهر تهران را شامل هفت مولفه اصلی درون‌داد، فرآیند مدرسه، زمینه خانوادگی، برون‌داد، زمینه فردی نابرابری، تاثیرات اجتماعی و سیاسی، نابرابری‌ها در آموزش و پرورش و شاخص‌های جغرافیایی و ۳۴ زیر مولفه که برخی از مهمترین زیر مولفه‌ها شامل امکانات فیزیکی، نیروی انسانی، شاخص اقتصادی، جو انضباطی، ارتباط، ادراک عدالت، وضعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده‌ها است، نشان داده‌اند.

Huang, Cui & Ma (2023) در نتایج پژوهش خود به این نتیجه دست یافته‌اند که تامین امکانات اولیه آموزشی و توزیع آن تحت تاثیر عواملی مانند توسعه تاریخی، جغرافیای طبیعی، اقتصاد اجتماعی ساکنان قرار داشته است و این عوامل دلیل اصلی نابرابری در فرصت‌های آموزشی دانش آموزان بوده است.

Drescher et al (2022) در پژوهشی تحت عنوان جغرافیای فرصت‌های آموزشی روستایی نشان می‌دهند که رابطه بین وضعیت اجتماعی و اقتصادی و دستاوردها در مناطق روستایی نسبت به مناطق غیر روستایی تا حدودی ضعیف‌تر است. تفاوت در میزان پیشرفت و یادگیری در میان

نواحی روستایی قابل توجه است، که این خود بیانگر این مسئله است که نرخ فرصت‌های آموزشی دوران کودکی اولیه به طور مساوی در سراسر روستاهای آمریکا توزیع نشده است.

Varughese & Bairagya (2020) بررسی کرده‌اند که آیا سیاست‌های هدفمند در آموزش به کاهش نابرابری‌های گروهی در پیشرفت تحصیلی کمک کرده است یا خیر؟ در این سناریو همچنین تلاش کرده‌اند تا الگوی پیشرفت تحصیلی در هند و توزیع آن بر اساس جنسیت، محل سکونت و گروه‌های اجتماعی را تحلیل کنند. نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که پیشرفت تحصیلی در مقایسه با سطوح جهانی کند است. در حالی که شکاف جنسیتی کاهش یافته است، شکاف روستا و شهر و گروه‌های اجتماعی همچنان نگران کننده است.

بنابراین با توجه به گسترش کمی و کیفی آموزش و زیر پوشش قرار دادن بیشتر کودکان لازم‌التعلیم، مشاهده می‌شود این گسترش شامل همه کودکان نمی‌گردد. در بحث نابرابری در فرصت‌های تحصیلی باید چند نکته را در نظر داشت. اول، انواع مختلفی از نابرابری‌ها وجود دارد در سلامت دانش‌آموزان، مسکن، درآمد و تحصیلات والدین. همچنین، شکاف‌های موفقیت در بین گروه‌های نژادی و قومی و درآمدی بسیار انعطاف‌پذیر است. دسترسی به فرصت‌های آموزشی از دیدگاه‌های مختلف فلسفی، اجتماعی، اقتصادی، روانشناسی و آماری مورد بررسی قرار گرفته است. فرصت‌های برابر آموزشی شامل برابری بین دختران و پسران در بهره‌مندی از آموزش، مساوات بین اقلیت‌های مذهبی در دسترسی به امکانات آموزشی، برابری در بین مناطق مختلف مثل شهر و روستا می‌باشد. که برای کاهش آنها منطقی است که از سطح مدارس فراتر برویم و به فکر آسیب‌های آموزشی با توجه به این نابرابری‌ها باشیم. نابرابری‌های پایدار، اگر در حال حاضر مورد توجه قرار نگیرد، ممکن است در آینده تداوم یابد و در نرخ ثبت نام و نتایج یادگیری منعکس شود. زمانی که از فرصت‌های برابر آموزشی صحبت می‌شود در واقع این سوال‌ها پیش می‌آید که آیا فرصت‌های برابر در رابطه با جنسیت برقرار است؟ یا بین طبقات اجتماعی؟ یا توزیع جغرافیایی؟ و... ما در این پژوهش به دنبال مشخص کردن توزیع فرصت‌های برابر آموزشی در دوره‌ی ابتدایی استان گلستان هستیم.

روش شناسی

این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی است، چون نتایج آن می‌تواند مبنای برنامه ریزی جهت ارتقای برابری فرصت‌های آموزشی شود. همچنین در پژوهش حاضر با توجه به شیوه جمع‌آوری داده‌ها و به دلیل این که به بررسی وضع موجود برابری فرصت‌های آموزشی پرداخته شد، لذا در دسته پژوهش‌های توصیفی قرار می‌گیرد. ویژگی‌های جامعه مورد مطالعه در تحقیقات توصیفی را میتوان از راه بررسی تحلیلی ارزیابی کرد. بنابراین این پژوهش از نظر هدف (کاربردی) و از نظر روش تحقیق از نوع (توصیفی) است.

جامعه آماری پژوهش حاضر ۱۴ شهر استان گلستان (آزادشهر، آق‌قلا، گرگان، گنبد کاووس بندر ترکمن، گمیش تپه، رامیان، کردکوی، بندرگز، علی‌آباد کتول، گالیکش، کلاله، مراوه تپه، و مینودشت) است که شامل همه فضاهای آموزشی و دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهرهای استان گلستان می‌باشد. قلمرو زمانی سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ است. قلمرو موضوعی شامل بررسی توزیع فرصت‌های آموزشی در دوره‌ی ابتدایی بین شهرستان‌های استان گلستان است. با توجه به اینکه ۱۴ شهر در استان گلستان وجود دارد و بررسی آنها امکان‌پذیر است بنابراین نمونه با جامعه آماری برابر می‌باشد. داده‌های مورد نیاز این پژوهش از اداره کل آموزش و پرورش، اداره کل ثبت احوال و سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گلستان بدست آمد.

ابزار تحقیق چک لیستی شامل جمعیت واجب‌التعلیم، جمعیت ثبت نام شده، ساختمان‌های آموزشی و تعداد مدارس ابتدایی بودند. جهت محاسبه برخورداری از فرصت‌های برابر آموزشی از منحنی لورنز و ضریب جینی، محاسبه فرصت‌های برابر جنسیتی از ضریب جنسیت و جهت محاسبه فرصت‌های برابر دسترسی به فضای آموزشی از ضریب بهره برداری استفاده شد.

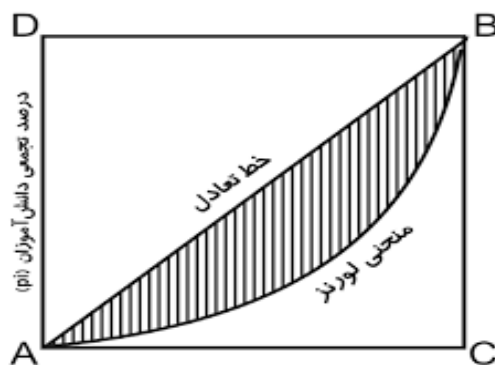
با استفاده از روش‌های آماری، شاخص ضریب جینی و منحنی لورنز برای بررسی توزیع فرصت‌های برابر آموزشی استفاده می‌کنیم. همچنین از شاخص بهره برداری برای مشخص شدن میزان دسترسی به فضاهای آموزشی در شهر و روستا استفاده می‌شود و از شاخص برابری جنسیتی برای میزان دسترسی جنسیت‌های مختلف به آموزش استفاده می‌کنیم، که در ادامه به توضیح آن‌ها می‌پردازیم.

برای محاسبه ضریب جینی در یک دوره تحصیلی باید ابتدا مناطق را با توجه به شاخص انتخاب آنها در آن دوره تحصیلی از کم به زیاد مرتب نمود. سپس نسبت تجمعی جمعیت بر روی محور افقی و نسبت تجمعی دانش آموزی بر روی محور عمودی قرار می‌گیرد. مقدار ضریب جینی معمولاً بین اعداد ۰ و ۱ خواهد بود. هرچه مقدار این ضریب به صفر نزدیک تر باشد نابرابری بین مناطق کمتر و هرچه به یک نزدیک تر باشد نابرابری بین مناطق بیشتر خواهد بود. اگر برابر صفر باشد، نشان دهنده برابری کامل آموزشی بین مناطق است که این مورد پدیده نادری می‌باشد (Shirkarmi & Bakhtiarpour, 2014).

نسبت تجمعی جمعیت (qi) و نسبت تجمعی دانش آموزان (pi) را محاسبه می‌کنیم. با توجه به این دو مجموعه اطلاعات منحنی لورنز را میتوان رسم کرد.

$$G = \sum(Pi \cdot q) - \sum(Pi - 1 \cdot qi)$$

منحنی لورنز یک وسیله فنی معمول برای بررسی و ارزیابی نابرابری می‌باشد، که به شکل نموداری چگونگی توزیع وسایل و امکانات را در یک جامعه روشن می‌کند. برای کشیدن منحنی لورنز در محور عمودی، درصد تجمعی مقدار بهره مندی از وسایل و امکانات آموزشی ثبت می‌شود و در محور افقی درصد تجمعی جمعیت با توجه به میزان برخورداری اقتصادی گروه‌های جمعیتی که از فقیرترین به ثروتمندترین مرتب می‌شوند. اگر منحنی لورنز در سمت راست خط طغرا بری کامل قرار گیرد، نشان دهنده نابرابری خواهد بود، به شکلی که برخورداری بیشتر از آن گروه‌های ثروتمند است. در مقابل چنانچه منحنی لورنز درصد چپ به خط برابری کامل قرار گیرد (که البته پدیده ای نادر است) نشان دهنده توزیع امکانات به نفع گروه‌های کم برخوردار است (نادری، ۱۳۹۴).

شکل ۱- منحنی لورنز

نسبت مساحت حاشور زده به مثلث (ABC) همان ضریب جینی است. هرچه این منحنی به خط تعادل (AB) نزدیک تر باشد، نابرابری آموزشی بین مناطق کمتر و هرچه فاصله آن بیشتر باشد نابرابری بیشتر خواهد بود، و اگر روی آن منطبق باشد، حاکی از عدم نابرابری بین مناطق است.

شاخص برابری جنسیتی (GPI) نسبت ناخالص ثبت نام دانش آموزان دختر در یک سطح از آموزش به ناخالص ثبت نام دانش آموز پسر در همان سطح از آموزش اشاره دارد. GPI بین ۱/۰۳ و ۰/۹۷ نشان دهنده عدالت و برابری جنسیتی می‌باشد. در حالی که مقادیر کمتر از ۰/۹۷ به

معنی نابرابری به ضرر دختران و مقادیر بیشتر از ۱/۰۳ به معنی نابرابری به ضرر پسران است. در تحقیق حاضر میانگین آمار سالهای مورد مطالعه برای محاسبه شاخص‌ها مورد استفاده قرار گرفته است.

-ضریب بهره برداری از تقسیم تعداد مدارس به تعداد ساختمان‌های آموزشی بدست می‌آید. اگر تعداد ساختمان‌های آموزشی و تعداد مدارس برابر باشد ضریب بهره برداری برابر ۱ میشود و نشان دهنده ی ایده آل بودن دسترسی به فضای آموزشی است.

یافته های پژوهش

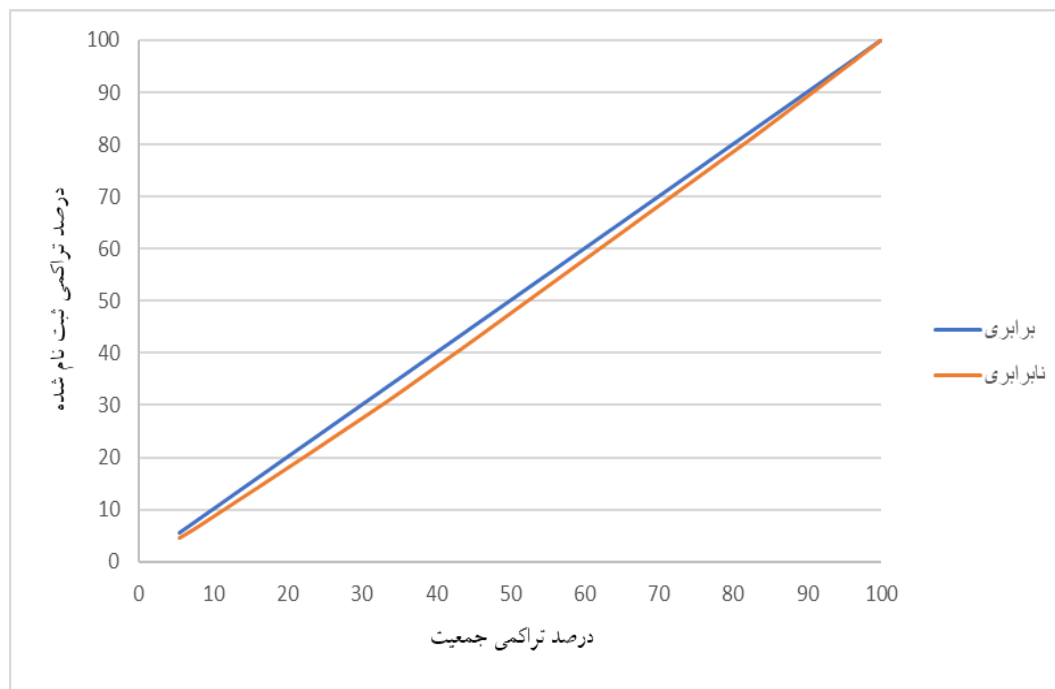
سوال اول: وضعیت برخورداری از فرصت های برابر آموزشی بین شهرستان های استان گلستان چگونه است؟

جهت بررسی و آزمون سوال اول تحقیق پس از جمع آوری داده‌های جمعیت واجب‌التعلیم و تعداد ثبت نام شدگان در هر پایه برای شهرستان‌های استان گلستان، نسبت ثبت نام شده به جمعیت، منحنی لورنز و ضریب جینی در نرم افزار اکسل محاسبه گردید. محاسبه فرصت‌های آموزشی به تفکیک هر پایه تحصیلی مقطع ابتدایی و کلی می‌باشد.

جدول ۱- محاسبه نسبت ثبت نام شده به جمعیت، درصد و درصد تراکمی مقطع ابتدایی شهرستان‌های استان گلستان

شهرستان	جمعیت	ثبت نام شده	نسبت	درصد جمعیت	درصد ثبت نام	جمعیت تراکمی	ثبت نام تراکمی
مینودشت	۱۰۶۴۰	۷۷۵۴	۰/۷۲۸۸	۵/۴۶۴	۴/۶۴۳	۵/۴۶۴	۴/۶۴۳
بندرگز	۴۱۵۰	۳۰۲۵	۰/۷۲۸۹	۲/۱۳۱	۱/۸۱۱	۷/۵۹۵	۶/۴۵۵
گرگان	۴۳۵۸۷	۳۶۶۶۱	۰/۷۹۸۱	۲/۳۵۵	۲/۱۹۲	۹/۹۵۱	۸/۶۴۷
کلاله	۱۹۱۹۳	۱۵۳۲۷	۰/۷۹۸۶	۹/۸۵۶	۹/۱۷۹	۱۹/۸۰۸	۱۷/۸۲۷
آزادشهر	۱۲۱۴۷	۹۸۷۰	۰/۸۱۲۵	۶/۲۳۸	۵/۹۱۱	۲۶/۰۴۶	۲۳/۷۳۸
رامیان	۱۲۲۵۳	۱۰۰۰۲	۰/۸۱۶۳	۶/۲۹۲	۵/۹۹۰	۳۲/۳۳۹	۲۹/۷۲۸
کردکوی	۶۴۱۵	۵۴۲۲	۰/۸۴۵۲	۳/۲۹۴	۳/۲۴۷	۳۵/۶۳۴	۳۲/۹۷۵
ترکمن	۱۱۳۹۶	۹۸۶۹	۰/۸۶۶	۵/۸۵۲	۵/۹۱۰	۴۱/۴۸۶	۳۸/۸۸۵
گالیکش	۷۸۱۵	۶۷۸۷	۰/۸۶۸۵	۴/۰۱۳	۴/۰۶۴	۴۵/۵۰۰	۴۲/۹۵۰
گنبد	۴۸۵۹۳	۴۳۰۰۴	۰/۸۸۵	۲۴/۹۵۶	۲۵/۷۵۴	۷۰/۴۵۶	۶۸/۷۰۵
علی آباد	۱۶۶۹۸	۱۴۷۸۴	۰/۸۸۵۴	۸/۵۷۵	۸/۸۵۳	۷۹/۰۳۱	۷۷/۵۵۹
مراوه تپه	۹۳۶۸	۸۳۳۱	۰/۸۸۹۳	۴/۸۱۱	۴/۹۸۹	۸۳/۸۴۳	۸۲/۵۴۸
آق قلا	۲۰۸۹۴	۱۹۲۷۹	۰/۹۲۲۷	۱۰/۷۳۰	۱۱/۵۴۶	۹۴/۵۷۳	۹۴/۰۹۴
گمیشان	۱۰۵۶۶	۹۸۶۱	۰/۹۳۳۳	۵/۴۲۶	۵/۹۰۵	۱۰۰	۱۰۰

با توجه به جدول فوق در خصوص محاسبه فرصت برخورداری از آموزش مقطع ابتدایی در شهرستان‌های استان گلستان، شهرستان مینودشت با نسبت ۰,۷۲ پایین‌ترین نرخ برخورداری از فرصت‌های آموزشی و شهرستان گمیشان با نسبت ۰,۹۳ بالاترین نرخ برخورداری از فرصت‌های آموزشی را در مقطع ابتدایی در بین شهرستان‌های استان گلستان داشته‌اند.

نمودار ۱-منحنی لورنز برخورداری از فرصت‌های آموزشی مقطع ابتدایی شهرستان‌های استان گلستان

با توجه به نمودار فوق، منحنی نابرابری و فاصله آن از خط برابری فرصت‌های آموزشی مقطع ابتدایی شهرستان‌های استان گلستان قابل مشاهده می‌باشد. همانطور که مشاهده می‌شود بین دو خط نابرابری و برابری فاصله وجود دارد، بر این اساس ضریب جینی برابر با ۰,۰۵ می‌باشد. همچنین با توجه به مقدار پایین ضریب جینی و نزدیک بودن به ۰ می‌توان گفت شدت نابرابری فرصت‌های آموزشی مقطع ابتدایی شهرستان‌های استان گلستان پایین و ضعیف می‌باشد.

سوال دوم : وضعیت برخورداری از فرصت‌های آموزشی با توجه به جنسیت در بین شهرستان‌های استان گلستان چگونه است؟

جدول ۲- ضریب برابری جنسیتی (GPI) در مقطع ابتدایی شهرستان‌های استان گلستان

توضیحات	GPI	نسبت ناخالص ثبت نام		شهرستان
		پسر	دختر	
نابرابری به ضرر دختران	۰/۹۳	۰/۷۵۴	۰/۷۰۳	بندرگز
نابرابری به ضرر پسران	۱/۰۹	۰/۸۲۷	۰/۹۰۵	ترکمن
نابرابری به ضرر پسران	۱/۰۴	۰/۸۶۷	۰/۹۰۴	علی‌آباد
برابری جنسیتی	۱/۰۱	۰/۸۴۰	۰/۸۵۰	کردکوی
برابری جنسیتی	۰/۹۹	۰/۸۰۹	۰/۸۰۶	گرگان
برابری جنسیتی	۱/۰۱	۰/۸۷۸	۰/۸۹۱	گنبد کاووس
برابری جنسیتی	۱/۰۲	۰/۷۲۱	۰/۷۳۶	مینودشت
برابری جنسیتی	۱/۰۳	۰/۹۰۷	۰/۹۳۸	آق‌قلا
برابری جنسیتی	۱/۰۲	۰/۷۹۰	۰/۸۰۷	کلاله
برابری جنسیتی	۱/۰۲	۰/۸۰۱	۰/۸۲۳	آزادشهر
برابری جنسیتی	۱/۰۳	۰/۸۰۳	۰/۸۲۹	رامیان
برابری جنسیتی	۰/۹۸	۰/۸۹۶	۰/۸۸۰	مراوه‌تپه
برابری جنسیتی	۱/۰۱	۰/۹۲۵	۰/۹۴۱	گمیشان
برابری جنسیتی	۰/۹۸	۰/۸۷۱	۰/۸۵۷	گالیکش

جدول ۳- طبقه‌بندی شهرستان‌های استان گلستان براساس برابری جنسیتی دسترسی به آموزش ابتدایی

نابرابری جنسیتی دختر GPI < ۰/۹۷	برابری جنسیتی ۱/۰۳ < GPI < ۰/۹۷	نابرابری جنسیتی پسر GPI > ۱/۰۳
بندرگز	کردکوی گرگان گنبد کاووس مینودشت آق‌قلا کلاله آزادشهر رامیان مراوه‌تپه گمیشان گالیکش	بندر ترکمن علی‌آباد

با توجه به جداول فوق در بیشتر شهرستان‌های استان گلستان می‌توان گفت برابری جنسیتی در دسترسی به آموزش ابتدایی وجود دارد. با توجه به جدول شماره ۳ که مشخص شده است در شهرستان‌های (بندر ترکمن و علی‌آباد) نابرابری جنسیتی به ضرر پسران وجود دارد و در شهرستان (بندرگز) نابرابری جنسیتی در دسترسی به آموزش ابتدایی به ضرر دختران وجود دارد. اما در شهرستان‌های (کردکوی، گرگان، گنبد کاووس، مینودشت، آق‌قلا، کلاله، آزادشهر، رامیان، مراوه‌تپه، گمیشان و گالیکش) برابری جنسیتی در دسترسی به آموزش ابتدایی وجود دارد.

با توجه به جدول ۲ بیشترین نابرابری جنسیتی پسران در دسترسی به آموزش ابتدایی $GPI = ۱/۰۹$ مربوط به شهر بندر ترکمن و بیشترین و تنها نابرابری جنسیتی در دسترسی به آموزش ابتدایی به ضرر دختران $GPI = ۰/۹۳$ مربوط به بندرگز است.

سوال سوم پژوهش - وضعیت برخورداری از فرصت‌های برابر آموزشی در دوره ابتدایی با توجه به دسترسی به مدارس در بین شهرستان‌های استان گلستان چگونه است؟

برای پاسخ به این سوال از ضریب بهره برداری استفاده میکنیم، که از نسبت تعداد آموزشگاه‌ها به تعداد ساختمان‌های آموزشی بدست میاید. در این قسمت ابتدا ضریب بهره برداری را به تفکیک شهر و روستا و سپس بصورت کل برای هر شهرستان محاسبه میکنیم.

جدول ۴- ضریب بهره‌برداری از ساختمان‌های آموزشی در سال تحصیلی ۱۴۰۱ - ۱۴۰۰

شهرستان‌ها	تعداد ساختمان آموزشی			تعداد آموزشگاه			ضریب بهره‌برداری		
	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی	کل
بندرگز	۷	۱۶	۲۳	۱۰	۱۶	۲۶	۱/۴۲	۱	۱/۱۳
بندرترکمن	۹	۲۵	۳۴	۲۲	۲۵	۴۷	۲/۴۴	۱	۱/۳۸
علی‌آباد	۱۷	۶۲	۷۹	۲۵	۶۰	۸۵	۱/۴۷	۰/۹۶	۱/۰۷
کردکوی	۱۲	۲۴	۳۶	۱۵	۲۴	۳۹	۱/۲۵	۱	۱/۰۸
گرگان	۴۱	۹۰	۱۳۱	۷۳	۹۶	۱۶۹	۱/۷۸	۱/۰۶	۱/۲۹
گنبد	۳۰	۱۷۱	۲۰۱	۴۷	۲۰۲	۲۴۹	۱/۵۶	۱/۱۸	۱/۲۳
مینودشت	۸	۶۴	۷۲	۱۰	۶۴	۷۴	۱/۲۵	۱	۱/۰۲
آق قلا	۱۲	۷۴	۸۶	۲۳	۷۸	۱۰۱	۱/۹۱	۱/۰۵	۱/۱۷
کلاله	۱۰	۱۰۲	۱۱۰	۱۵	۱۰۰	۱۱۷	۱/۵	۰/۹۸	۱/۰۶
آزادشهر	۱۷	۶۳	۸۰	۱۹	۴۳	۶۲	۱/۵۵	۰/۶۸	۰/۷۷
رامیان	۱۵	۶۸	۸۳	۱۶	۵۷	۷۳	۱/۰۶	۰/۸۳	۰/۸۷
مراوه‌تپه	۶	۱۱۰	۱۱۶	۶	۹۳	۹۹	۱	۰/۸۴	۰/۸۵
گمیشان	۱۷	۲۳	۴۰	۲۳	۳۱	۵۴	۱/۳۵	۱/۳۴	۱/۳۵
گالیکش	۶	۵۵	۶۱	۱۱	۴۹	۶۰	۱/۸۳	۰/۸۹	۰/۹۸

با توجه به جدول شماره ۴ در خصوص ضریب بهره برداری از ساختمان‌های آموزشی دولتی مربوط به شهرستان‌های استان گلستان، برای مناطق شهری مقدار ضریب بهره برداری برای تمامی شهرستان‌ها بالاتر از ۱ می‌باشد که نشان دهنده نابرابری در دسترسی به فضاهای آموزشی در تمامی مناطق شهری استان گلستان است، ضریب بهره برداری در بخش روستایی؛ برای شهرستان‌های علی آباد، کلاله، آزاد شهر، رامیان،

مراوه تپه و گالیکش پایین تر از ۱ محاسبه و برای سایر شهرستان‌ها بالاتر از ۱ محاسبه گردید که نشان دهنده نابرابری در دسترسی به فضاهای آموزشی در مناطق روستایی شهرستان‌های بندر گز، بندر ترکمن، کردکوی، گرگان، گنبد، مینودشت، آق قلا و گمیشان است. همچنین بطور کلی ضریب بهره برداری برای شهرستان‌های آزادشهر، رامیان، مراوه تپه و گالیکش پایین تر از ۱ محاسبه و برای سایر شهرستان‌ها بالاتر از ۱ محاسبه گردید که نشان دهنده نابرابری در دسترسی به فضاهای آموزشی در شهرستان‌های بندر گز، بندر ترکمن، علی آباد، کردکوی، گرگان، گنبد، مینودشت، آق قلا، کلاله و گمیشان است.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به یافته‌های مشاهده شده در این پژوهش هر چند در بهره مندی از دستیابی آموزش ابتدایی دولتی در بین شهرستان‌های استان گلستان نابرابری پایین و ضعیفی وجود دارد اما از نظر برابری جنسیتی و همچنین به لحاظ برخورداری از فضای آموزشی تفاوت‌های مشهودی در بین شهرستان‌های استان گلستان مشاهده می‌شود. مشکل تامین نیاز به امکانات و زیرساخت‌های آموزشی همچنان به دلیل کمبود بودجه در دسترس در دولت محلی محدود است. هنوز مناطق زیادی در استان وجود دارد که فراگیران مدارس ابتدایی نتوانسته‌اند از آموزش لذت کافی را ببرند. راه حل برای رفع نیازهای آموزشی اولیه با باز کردن دسترسی جاده و حمل و نقل به خصوص برای مناطق دور افتاده و روستایی آغاز می‌شود، به طوری که بخش آموزشی به راحتی قابل دسترس باشد، این از مهمترین امکانات اولیه در دسترس برابری آموزش است که باید در اختیار همه فراگیران قرارگیرد در (Child Poverty Action Group (2022) نشان داده شده است که ارقام مربوط به سال تحصیلی ۲۰۱۹-۲۰۲۰ در این کشور بیانگر این است که ۳۱ درصد از کودکانی که در سن مدرسه هستند در کشور انگلستان در فقر زندگی می‌کنند. در این راستا (2022) Kerr & Ainscow نیز در بررسی‌های خود نشان می‌دهند نابرابری در برخورداری از فضای آموزشی مناسب معمولاً در مکان‌هایی (مدارس) با زیرساخت‌های فیزیکی، اقتصادی و خدماتی ضعیف اتفاق می‌افتد. (Najari & Hosni (2018) از مطالعه نابرابری‌های آموزشی دریافته‌اند که نابرابری منطقه‌ای از مهم‌ترین عوامل نابرابری در دستیابی به امکانات و فضای آموزشی برابر است این نقطه ضعف می‌تواند مانع قابل توجهی برای عملکرد خوب دانش آموزان مناطق دور افتاده و محروم باشد. با فرض اینکه فرصت‌های آموزشی سنتی (مثلاً منابع مدرسه) به دانش‌آموزان مناطق شهری مزیت می‌دهد، انتظار می‌رود سرمایه‌گذاری‌های بیشتر برای افزایش فرصت‌های یادگیری در مناطق محروم و روستایی، شکاف‌های یادگیری مناطق را ریشه‌کن کند یا به طور قابل توجهی کاهش دهد. (Li & Xue (2022) عنوان می‌کنند برای دستیابی به برابری در ساختار و فضای آموزشی نظارت بر مدارس را باید بر اساس قانون تقویت کرد، توزیع عادلانه منابع آموزشی باید تضمین شود، به فقرزدایی در مناطق محروم توجه شود و ورودی‌های دقیق آموزشی و یارانه‌های آموزشی به فقرا در مناطق فقیر ارائه شود. البته در بعد دسترسی به فضای آموزشی به نظر می‌رسد عدم توجه کافی به نرخ رشد جمعیت، که باید در برنامه ریزی آموزشی به آن توجه شود، باعث شده تا میزان بهره‌وری از ساختمان‌های آموزشی بالا باشد، چرا که بسیاری از ساختمان‌ها قدیمی و تخریبی هستند و مدارس تازه تاسیس که جایگزین آن‌ها باشد نتوانسته جواب‌گویی تعداد دانش‌آموزان باشند.

در رابطه با نابرابری جنسیتی نیز باید عنوان کرد محیط مدرسه عامل اصلی اجتماعی‌سازی است که در آن مدل‌های هژمونیک جامعه بازتولید و منتقل می‌شوند و بنابراین، تفاوت‌های جنسیتی در بسترهای نهادی و فرهنگی ساخته می‌شود، همچنین مدارس بازیگران فعالی در شکل‌گیری هویت‌های جنسیتی هستند کلیشه‌های جنسیتی که در محیط مدرسه وجود دارند، نقش‌های فرهنگی جنسیتی (مرد و زن) را از طریق زبان به کار رفته در کلاس و کتاب‌های درسی و همچنین از طریق رفتار متفاوتی که پسران و دختران بسته به جنسیت خود دریافت می‌کنند، تقویت می‌کنند. همه اینها مانع از ترویج برابری جنسیتی می‌شود تا جایی که برخی از نویسندگان آن را یکی از چالش‌ها و محدودیت‌های اصلی در آموزش می‌دانند. (Harahap, Maipita & Rahmadana (2020) نشان می‌دهند هر چه شکاف جنسیتی بیشتر باشد، سطح نابرابری آموزشی بالاتر

است. شکاف جنسیتی با نابرابری آموزشی رابطه مثبت دارد. بنابراین محیط های آموزشی به خصوص مدارس به عنوان هسته مرکزی باید با برنامه ریزی و طراحی ساختاری کار آمد در آموزش مانع این نوع نابرابری در فراگیری علم شوند.

Aragones-Gonzalez, Rosser-Liminana & Gil-Gonzalez (2020) نیز همسو با یافته های ما عنوان می کنند مراکز آموزشی باید اصل برابری، افزایش مشارکت دختران و تشویق پروژه های ترویج و اشاعه اصل برابری جنسیتی را یکپارچه کنند. از جمله دلایل عمده دیگری که باعث نابرابری در فرصت های آموزشی میشود، نبود برنامه ریزی آموزشی صحیح در استان می باشد. به نظر میرسد عوامل نابرابری در بعد جنسیت به ضرر دختران در شهر بندرگز در کنار عوامل فرهنگی مانند بی سوادی پدر و مادر، نگرش منفی خانواده و جامعه محلی و همچنین عوامل اقتصادی چون میزان درآمد خانواده، تعداد فرزندان، پیشینه سرپرست خانواده و وضع کلی خانواده و عوامل قومی، خانوادگی در دستیابی دختران به آموزش موثر است. (Ke (2022) در پژوهش خود نشان می دهد نابرابری جنسیتی یک مشکل عمده در جوامع محروم به ویژه مناطق روستایی است که از پیشینه اقتصادی و تعصبات ریشه دار ناشی می شود وی معتقد است دولت و سیستم آموزش رسمی متولی تعیین بهترین راهبرد ها و برنامه ها در این زمینه اند تا شکاف ناشی از نابرابری جنسیتی را رفع نمایند. کاهش شکاف جنسیتی در آموزش از شاخص های تعیین کننده وضعیت جامعه از نظر سطح پیشرفت و توسعه می باشد. (Waldron et al (2019) نیز در این راستا نشان می دهند که آموزش با قرار گیری در ساختاری درست و برنامه ای کارآمد با حذف کلیشه های جنسیتی در ماهیت آموزش و فعالیت های آموزشی می تواند به کاهش نابرابری ها و رسیدن به برابری جنسیتی کمک کند. بنابراین باید متذکر شویم یکی از ابزارهایی که برای دستیابی به این هدف ارائه می شود، تأیید آموزش ترکیبی و سایر اشکال است که می تواند به کاهش نابرابری ها و رسیدن به برابری جنسیتی کمک کند در دستیابی به این هدف اصلاح کتب درسی و برنامه های درسی و انطباق روش های تدریس با هر دو جنسیت می تواند کمک کننده باشد. در نتیجه باید گفت آموزش و پرورش سنگ زیربنای هر جامعه ای است و مولفه هایی مانند برابری، عدالت، آزادی، فرصت های مساوی، حقوق فردی، فقط از طریق برنامه ریزی صحیح نهادهای مسئول در توزیع فرصت های آموزشی به شیوه یکسان امکان پذیرد است. (Khumalo (2021) استدلال می کند که نهادهای اجتماعی مرتبط با ساختار آموزشی مسئول توزیع عدالت، انصاف و برابری را در بین فراگیران هستند در نتیجه تعیین خط مشی های آموزشی چه در سطح سیاست گذاری، چه در سطح اجرایی باید به تحقق برابری و عدالت و رعایت حقوق همه افراد منجر شود.

این مدخل تحلیلی از مواضع کلیدی در بحث در مورد برابری فرصت های آموزشی ارائه کرده است. ما با تشریح دلایل نگرانی در مورد عدم برابری در این عرصه شروع کردیم و سپس بحث هایی را در مورد ارزش و توزیع چنین فرصت هایی به شیوه برابر بررسی نمودیم همانطور که بحث بالا نشان می دهد، پیشرفت های علمی اجتماعی در سال های اخیر درک ما را از مکانیسم های دسترسی نابرابر کودکان به فرصت های آموزشی و پیامدهای این نابرابری ها برای تحرک اجتماعی روشن کرده است. این دانش سیاستگذاران را قادر می سازد تا مداخلات را در حوزه هایی که بیشترین تأثیر را دارند (مثلاً شناخت رو به رشد اهمیت آموزش در دوران کودکی) به شیوه عدالت محور هدف قرار دهند. در نتیجه بهبود منابع انسانی در ارائه آموزش در تمام مناطق، بهبود منابع فیزیکی، عدم نابرابری جنسیتی بین فراگیران در بعد فرهنگی، اجتماعی، مالی و کالبدی باید از جمله اهداف برنامه ریزی آموزشی باشد.

در پژوهش های بعدی پیشنهاد می شود به دلیل اهمیت آموزش به عنوان ساختار بنیادین جامعه در بقا و ارتقادر سطح بین المللی، ساختار برابری فرصت های آموزشی برای فراگیران تمام مقاطع تحصیلی در سطح ملی مورد بررسی و کاوش قرار گیرد مطالعه تطبیقی و بررسی مدل و الگو های ایجاد برابری در سایر کشور ها برای بهره گیری از راهبرد های مطلوب نیز پیشنهاد می گردد.

در انجام این پژوهش با محدودیت هایی روبرو بودیم، از جمله، پژوهش حاضر تنها آموزش و پرورش مقطع ابتدایی را در سطح مدارس دولتی مورد ارزیابی قرار داده است و اطلاعات، آمار و ارقام مربوط به مدارس غیر انتفاعی، کودکان استثنایی مورد ارزیابی و محاسبه قرار نگرفته است. همچنین عدم وجود طبقه بندی مناسب آمار و اطلاعات در برخی موارد باعث اتلاف وقت بیشتر پژوهش گر در خصوص جمع آوری و تنظیم داده ها

و اطلاعات بوده است. با توجه به این که جامعه آماری این پژوهش برای استان گلستان است، لذا در تعمیم نتایج پژوهش با دیگر استان‌ها باید جوانب احتیاط را مد نظر قرار داد.

منابع

- Aragonés-Gonzalez, M., Rosser-Liminana, A., & Gil-Gonzalez, D. (2020). Coeducation and gender equality in education systems: A scoping review. *Children and youth services review, 111*, 104837.
- Child Poverty Action Group. Child Poverty Facts and Figures (2022). Available online: <https://cpag.org.uk/>
- Dai, T., Liao, C., & Zhao, S. (2019). Optimizing the spatial assignment of schools through a random mechanism towards equal educational opportunity: A resemblance approach. *Computers, Environment and Urban Systems, 76*, 24-30.
- Drescher, J., Podolsky, A., Reardon, S. F., & Torrance, G. (2022). The geography of rural educational opportunity. *RSF: The Russell Sage Foundation Journal of the Social Sciences, 8*(3), 123-149.
- Espinel, J. A. S., Arias, A. C. S., & van Gameren, E. (2019). Evolution of the inequality of educational opportunities from secondary education to university. *International Journal of Educational Development, 66*, 193-202.
- Fernandez-Archilla, J. A., Alvarez, J. F., Aguilar-Parra, J. M., Trigueros, R., Alonso-López, I. D., & Echeita, G. (2020). Validation of the index for inclusion questionnaire for compulsory secondary education students. *Sustainability, 12*(6), 2169.
- Gamar, M. M., Al Faruq, M. S., & Lina, L. (2018, October). Challenging the Indonesian primary education in industrial revolution 4.0 era. In *3rd International Conference on Educational Management and Administration (CoEMA 2018)* (pp. 46-48). Atlantis Press.
- Giesinger, J. (2022). Against selection: Educational justice and the ascription of talent. In *Talents and Distributive Justice* (pp. 24-33). Routledge.
- Guo, L., Huang, J., & Zhang, Y. (2019). Education development in China: Education return, quality, and equity. *Sustainability, 11*(13), 3750.
- Harahap, E. S., Maipita, I., & Rahmadana, M. F. (2020). Determinant analysis of education inequalities in Indonesia. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal), 3*(2), 1067-1082.
- Huang, Q., Cui, X., & Ma, L. (2023). The Equity of Basic Educational Facilities from the Perspective of Space. *Sustainability, 15*(15), 12031.
- Kafash Khormezi, E., Mohammadi Dehaj, Z., & Alavi Langroudi, S. K. (2021). Educational inequality in rural areas. The third international conference of educational sciences, psychology, counseling, education [In Persian].

- Ke, L. (2022, July). Gender Inequality in Rural Education in China. In *2022 3rd International Conference on Mental Health, Education and Human Development (MHEHD 2022)* (pp. 969-972). Atlantis Press.
- Kerr, K., & Ainscow, M. (2022). Promoting equity in market-driven education systems: Lessons from England. *Education Sciences*, 12(7), 495.
- Khalili Tejareh, S. (2018). Representation of managers' and teachers' perceptions of educational inequalities and their compensatory strategies in the face of educational inequalities: a case study of schools in Sanandaj city. Master's thesis of Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan. [In Persian].
- Khumalo, S. S. (2021). Analyzing the experiences of women principals in primary schools in Limpopo province, South Africa through social justice theory. *Problems of Education in the 21st Century*, 79(1), 47-59.
- Kochuian Javadi, R., & Shah Rostam Big, T. (2022). Equality of educational opportunities in the analysis of 91 educational districts of Tehran in the academic years of 2014-2017. *Afaq Human Sciences Monthly*. 6 (66), 1-16 [In Persian].
- Kuhn, A., Schwabe, A., Boomgarden, H., Brandl, L., Stocker, G., Lauer, G., ... & Krause-Wolters, M. (2022). Who gets lost? How digital academic reading impacts equal opportunity in higher education. *new media & society*, 14614448211072306.
- Li, J., & Xue, E. (2022). Unpacking the Policies, Historical Stages, and Themes of the Education Equality for Educational Sustainable Development: Evidence from China. *Sustainability*, 14(17), 10522.
- Lin, Y. T. (2018). New Concepts of Equality of Educational Opportunity. *Universal journal of educational research*, 6(3), 399-403.
- Macleod, A. M. (2022). The Concept of Opportunity and the Ideal of Equality of Educational Opportunity. In *Education, Inclusion, and Justice* (pp. 91-107). Cham: Springer International Publishing.
- Maliti, E. (2019). Inequality in education and wealth in Tanzania: A 25-year perspective. *Social Indicators Research*, 145(3), 901-921.
- Mohammadi Mehr, M., Khosravi, M., Shahmoradi, M., & Sheikhi, S. (2020). Equality in education: The unfinished puzzle of education in the 21st century. *Journal of Educational Studies*. (15), 59-50 [In Persian].
- Mousavi Saraskanrod, T. (2019). Educational justice policies and strategies. Urmia: Altin Publications. [In Persian].
- Najari, M., & Hosni, M. (2018). Analysis of the inequality of access opportunities to higher education (case study: West Azarbaijan province cities). *Educational planning studies*. 7 (14): 96-76.
- Piri Zamane, M., Abbaspour, A., Ghiashi Nadushan, S., Khorsandi-Taskoh, A., & Brozian, S. (2020). A suitable model for reducing educational inequality in primary schools in Tehran. *school management*. 8 (4): 483-459 [In Persian].
- Piri Zamane, M., Abbaspour, A., & Rahimian, H. (2023). Identifying and prioritizing components and indicators of educational inequality in elementary schools. *Research on educational leadership and management*. 7(25), 76-47 [In Persian].

- Reyes, A. (2020). Compulsory school attendance: The new American crime. *Education Sciences, 10*(3), 75.
- Seyed Hatami, M., & Musfa, N. (2020). Governments on creating gender equality in education. *Public law studies. 50* (4), 1401-1421 [In Persian].
- Shields, L., Newman, A., & Satz, D. (2017). Equality of educational opportunity.
- Shirkarmi, J., & Bakhtiarpour, S. (2014). Evaluation of inequalities in access to educational opportunities: by studying the elementary level of Dehhran city in the academic year 2019-2019. *Education and evaluation (educational sciences). 7* (26), 58-41 [In Persian].
- Sorkh Jafar, I. (2007). Educational inequalities and spatial inequalities in the ethnic and regional dimension (a case study of the elementary school of West Azarbaijan province in the academic year 1380-81). *Journal of education and training. 23*(3), 103-124 [In Persian].
- Steinmann, I., & Olsen, R. V. (2022). Equal opportunities for all? Analyzing within-country variation in school effectiveness. *Large-Scale Assessments in Education, 10*(1), 1-34.
- Sulaimanpour Omran, M. (2021). The relationship between educational opportunities and the quality of school life and feeling of belonging to the school with the mediating role of school culture in high school. *Institute of Educational Psychological and Social Research. 9*(43), 276-253 [In Persian].
- UNESCO. Global Monitoring Report on Education (2015). Available online: es.unesco.org/gem-report/
- Varughese, A. R., & Bairagya, I. (2020). Group-based educational inequalities in India: Have major education policy interventions been effective?. *International Journal of Educational Development, 73*, 102159.
- Waldron, F., Ruane, B., Oberman, R., & Morris, S. (2019). Geographical process or global injustice? Contrasting educational perspectives on climate change. *Environmental Education Research, 25*(6), 895-911.
- Woldehanna, T. (2016). Inequality, preschool education and cognitive development in Ethiopia: Implication for public investment in pre-primary education. *International Journal of Behavioral Development, 40*(6), 509-516.
- Zahrabi, F., Moradi, M., Rezaei Sharif, A., & Qamari Gavi, H. (2016). Investigating the necessity of equality of educational opportunities in the educational system, the second national conference of modern researches in the field of humanities and social studies of Iran, Qom. [In Persian].